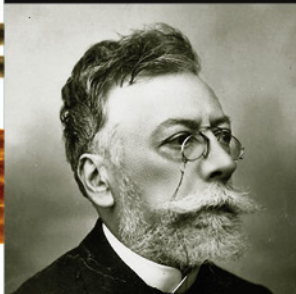

els
nostres
autors 87

Àngel
Guimerà

Terra
baixa

Introducció de
Ramon Bacardit

bromera

TERRA BAIXA
DRAMA EN TRES ACTES

PERSONATGES

MARTA

PEPA

NURI

ANTÒNIA

MANELIC

SEBASTIÀ

TOMÀS

MOSSÈN

JOSEP

XEIXA

NANDO

PERRUCA

PAGESOS I PAGESES

L'escena en la terra baixa de Catalunya

i en nostres dies

ACTE PRIMER

(Casa-molí a pagès. La cuina. Al fons, banda esquerra, una porta sobre dos graons que estarà coberta per una cortina. Al fons, banda dreta, porta gran que dona a un porxo; pel costat dret del porxo s'anirà cap al lloc de les moles; més enllà del porxo hi haurà cases, arbres, etc. A la banda dreta de l'escena una porta. A la banda esquerra, en primer terme, la llar, i en segon terme una porta petita. Al mig de l'escena una taula de menjar. Pertot cadires, bancs, eines del molí, sacs de blat, etc.

És al caient de la tarda.)

ESCENA PRIMERA

*(Xeixa garbellant blat. Després PEPA i ANTÒ-
NIA.)*

XEIXA. Tant se me'n dona que quedi net com brut,
aquest blat. *(Buida el garbell i torna a omplir-lo.)*
Té: i que li amargui a l'amo.

PEPA. *(Ve de fora amb un cabàs de mongetes per esclofol-
llar.)* Déu vos guard.

XEIXA. BO! Les d'aquí al costat!

ANTÒNIA. *(Entrant.)* Hola, Xeixa!

XEIXA. *(Indiferent.)* Hola.

PEPA. Venim a fer companyia a la Marta. Sembla
mentida! Lo molí tocant a casa, i si nosaltres no
vinguéssim... Oi, Xeixa?

XEIXA. *(Seguint garbellant indiferent.)* Oi.

ANTÒNIA. *(Cridant.)* Marta! Marta!

PEPA. *(Cridant.)* Som les Perdigones. Surt!

XEIXA. NO sortirà pas, la Marta. Amb això, si veniu
a fer les tafaneres, ja us en podeu entornar, que no
hi ha feina.

PEPA. *(Asseient-se.)* Què vol, aquest? Veuràs: jo esclofol-
follo les mongetes pel sopar. Ajuda'm, Antònia.

ANTÒNIA. *(A la PEPA.)* I pregunta-li del casament.

PEPA. (*A l'ANTÒNIA.*) Espera't.

ANTÒNIA. Àpala, dona!

PEPA. Doncs... Doncs, que es casa o no es casa, la Marta?

XEIXA. (*Cantant i garbellant. Burlant-se'n.*) «A la vora de la mar – n'hi ha una donzella...».

ANTÒNIA. (*A la PEPA.*) Torna-hi.

PEPA I XEIXA. Doncs que es casa?...

XEIXA. Pepa!...

PEPA. Què hi ha?

XEIXA. Doncs que us caseu o no us caseu, vosaltres?

PEPA. Ves amb què sortiu, ara!

ANTÒNIA. Què n'heu de fer, vós?

XEIXA. Com que ja l'heu passat, lo floret de la joventut... Que l'Antònia ja deu anar pels quaranta. (*A la PEPA.*) I tu, minyona, si fa no fa!...

PEPA. És que no ens n'amaguem cap, nosaltres, d'any!

XEIXA. Quants, doncs, quants?

ANTÒNIA. Ne tenim... els que ens dona la gana!

PEPA. Esclofolla, dona! (*Fent la carinyosa.*) Veureu,

XEIXA: nosaltres voldríem saber com està això de la Marta...

XEIXA. (*No deixant-la seguir.*) No sé què us passa a tots, los Perdigons, que ningú us truca a la porta.

PEPA. És que si jo em volgués casar!... (*Cremada.*)

ANTÒNIA. I jo, ves! Jo que... (*Ho han dit les dues juntes.*)

XEIXA. (*No deixant-les dir.*) El vostre germà gran, el Josep, se va casar; i té, viudo als quatre dies. El

Nando és solter, i... res, que a hores d'ara us trobeu per merèixer entre mascles i femelles cinc de la germandat. (*Lo volen interrompre. Ell riu.*) Cinc de despariats, i que s'estan al saltador... i no n'hi ha de fets. I vaja, que si no es casa la Nuri quan siga més grandeta, se'n perdrà la mena, dels Perdigons. (*Se'n torna a garbellar rient desvergonyat.*)

PEPA. Tot això és de ràbia, Antònia, perquè no s'ha pogut casar amb la Marta.

XEIXA. (*Cantant i burlant-se'n.*) «A la vora de la mar – n'hi ha una donzella – n'hi ha una donzella...».

PEPA. I que en deveu tenir de verí al cos d'ençà que es va morir el pare de la Marta! Vós us diríeu, és clar: s'ha mort el moliner; ara em casaran amb la molinera. I mireu's-e. d'això ja fa un any, i us l'espinyeu, el casament, com nosaltres.

XEIXA. Val més que canti. (*Segueix cantant.*)

ANTÒNIA. Que en té poca a la cara!...

PEPA. Esclofolla! Que no veus que l'engreixes?

ESCENA II

(PEPA, ANTÒNIA, XEIXA i NURI, que ve fent una samarra de punt de mitja.)

NURI. *(De la porta.)* Ja he dut a joc els indiots, jo.
Que vinc?

ANTÒNIA. I vine, dona!

NURI. Com que sempre em renyeu perquè m'estic amb la Marta. És que ella m'estima més que vosaltres. Ai, ai.

PEPA. Bé, digues d'allò, d'allò.

(En XEIXA entra i surt del porxo fent feina.)

NURI. De primer... De primer colliu-me aquestos punts de la samarra. M'hi he enganxat per uns rebolls de tant de pressa... *(Los hi cull l'ANTÒNIA.)*

PEPA. Bé, què saps?

NURI. De què?

PEPA. Per què t'hem fet anar a l'ermita, doncs?

NURI. Oh, no hi era el Tomàs! L'ermitana sí, que m'ha dit unes coses!... I quines coses m'ha dit l'ermitana!

PEPA. (*A l'ANTÒNIA, que anava a parlar.*) Deixa dir a la Nuri.

NURI. Doncs m'ha dit: «Mira't, Nuri: tot això que veus, tot, tot és de l'hereu Sebastià. La caseta en què viviu vosaltres –vol dir la nostra, Pepa–, aquesta ermita, el molí –aquest, aquest–, el mas gran a on viu l'hereu Sebastià, tot això que sembla un poblet escampat, tot, tot és de l'hereu Sebastià». Ves, si me n'ha dit, de coses!

PEPA. Això ja ho sabíem.

ANTÒNIA. I tal, dona.

NURI. Oh! Espereu's-e, espereu's-e, que encara en sé més, encara. M'ha dit que si caminava, caminava... d'ara fins a demà al vespre, encara tot, tot fora de l'hereu Sebastià. Veureu, veureu: que si agafo un aucell, que el deixi, que és de l'hereu Sebastià; que si passa un llargandaix, que no l'apedregui, que és de l'hereu Sebastià; que si corre un barb per la riera, que no el pesqui, que és de l'hereu Sebastià!...

ANTÒNIA. Bé, sí!

PEPA. I d'aquí, d'aquí, què t'ha dit?

NURI. Doncs jo tot això no ho sabia, i ella, l'ermitana, i l'ermità, que fa quatre dies que han vingut, ja ho saben.

PEPA. I a on era l'ermità?

NURI. L'ermità? L'ermità se n'havia anat a buscar el pastor; un pastor que és de molt lluny, molt lluny, per casar-lo aquest vespre amb la Marta.

PEPA. (*Alçant-se.*) Ja m'ho temia jo.

ANTÒNIA. Aquest vespre?

XEIXA. (*Tornant al garbell. A part.*) Té; elles ho han sapigut!

ANTÒNIA. I qui l'hi ha fet anar, al Tomàs?

PEPA. El Sebastià. Oi, Nuri?

NURI. (*Que vol fer samarra.*) Ai, que m'amoïneu!

ANTÒNIA. Dignes, dignes.

PEPA. I que no te'n passis res!

NURI. L'hi ha fet anar l'hereu Sebastià. Com que ell és l'amo de tu, i de mi, i de l'ermità, i de la Marta, mirà't, ell fa els casaments, i mirà't, se casen, i... mirà't... és l'amo. Plegà'm aquest punt, corre.
(*No li fan cas.*)

ANTÒNIA. (*Al XEIXA.*) I aquest que no ho volia que ho sapiguéssim!

PEPA. Doncs hi anirem, hi anirem al casament, mal que tots se rebentin.

XEIXA. A mi sí que...!

NURI. Jo ja fa temps que ho sabia que la Marta ho deia que era de l'hereu Sebastià; sinó que no ho entenia aleshores, ves. (*Riu amb candidès.*)

PEPA. Què diu aquesta!

NURI. Jo, jo. Que ho vaig sentir un dia; sinó que no us ho vaig dir a vosaltres perquè me'n donava vergonya. I jo no ho sé, perquè me'n donava vergonya; me'n donava!

PEPA. Veiam, què és això; veiam.

NURI. Doncs una tarda, jo que tenia els indiots a l'ombra dels castanyers, me veig venir pel camí de baix a l'hereu Sebastià i a la Marta, i jo que m'amaigo; i ells que passen poc a poc, poc a poc, com si fessin *passaio*, i sento que deia ella plorant. «Ja ho sé, ja, que sempre tindrè de ser teva». I ell, l'amo, l'amo que li va fer de contesta. «Jo, encara que tu et casessis, i encara que jo em casés, sempre seré teu». Teu vol dir que ell sempre seria de la Marta. Oi que és estrany?

PEPA. Què te deia jo, Antònia?

ANTÒNIA. Això deien?

NURI. Sí que ho deien, sí; i ella plorava, i ell sèrio.

XEIXA. (*A part.*) Fins les criatures s'han d'enterar d'aquestes coses! Jo no ho hauria de permetre que passés avant, això!

NURI. Pepa, explica-m'ho, això. Que la Marta siga del Sebastià, com tu i com jo... ja ho entenc; però que ell siga de la Marta...

PEPA. Bé; deixa-ho córrer.

XEIXA. Al menos calleu, ara que ve la Marta.

PEPA. Veuràs; ja ho coneixeré jo de seguida si està contenta.

ESCENA III

(MARTA, PEPA, ANTÒNIA, NURI; després JOSEP I NANDO. Les dones creuen que la MARTA sortirà de la porta que està coberta amb la cortina, mes ella ve del molí. Avança cap al mig de l'escena amb lo cap baix, i a l'adonar-se de les dones se fica de pressa per la porta de la cortina.)

ANTÒNIA. Té; si ve de les moles! I nosaltres que ens pensàvem...

PEPA. Veiam què ens dirà quan ens vegi.

ANTÒNIA. Jo em penso que resa. *(Cridant-la.)* Marta!

NURI. Si se'n va!

PEPA. Marta! Marta! *(Ella se'n va més de pressa.)*

ANTÒNIA. Som nosaltres! *(Ja és fora. En XEIXA se n'ha anat ara cap al porxo.)*

PEPA. *(Girada cap a la cortina.)* Veuràs: tant és que facis com que no facis, que hi vindrem, al casament. Poca-vergonya!

NURI. Això! Que n'hem d'aprendre de casar-nos, nosaltres.

PEPA. Ara que ho sàpiguen el Josep i el Nando.

ANTÒNIA. Si ja són aquí els germans! (*Venen amb les eines del camp a coll i entren de pressa i cansats En JOSEP i En NANDO.*)

JOSEP. Ja ho sabem tot, tot. (*Ràpid.*)

NANDO. Aquest vespre es casa. (*Íd.*)

PEPA. Jo ho he sapigut de primer, jo.

JOSEP. Nosaltres, que ens ho ha dit el Perruca.

ANTÒNIA. A nosaltres la Nuri... (*La NURI mentrestant fa samarra.*)

PEPA. Que l'hi ha dit l'ermitana. (*Tot molt animat.*)

NANDO. Doncs al Perruca l'ermità mateix.

PEPA. (*Perquè no cridin.*) Que ella és allà dintre que s'empolaina!

JOSEP. Doncs ho sabem tot, tot. Veureu: feia dies que l'hereu Sebastià li buscava un marit an aqueixa, i no n'hi trobaven cap que li fes, perquè volia un marit que fos ben bèstia, i més bèstia que tots los de per aquí no el trobaven. I és que volia que no sapigués res de...

NURI. De què?

PEPA. Dignes, digues.

JOSEP. Doncs l'ermità, que no pensa mal, va dir a l'amo que coneixia un minyó que és pastor, i que no s'havia mogut mai de la vora dels moltons allà pels camins de les Punxales, i que era un tros de pa. Al sentir-ho l'amo va esclafir a riure, perquè ja el coneixia an aquell beneit de pastor. Com que era d'ell lo ramat que guardava! I va dir al Tomàs

que, si ell s'hi avenia, ja li feia peça. I no sé com s'ho van engiponar que, tot d'amagat, aquests dies ja la Marta l'ha vist a n'ell i ell ja l'ha vist a la Marta, i tot està a punt per avui. Afigureu'se si és rucàs el Manelic! Li diuen Manelic, sabeu? Doncs afigureu's-e si ho és, de rucàs, que amb prou feines ha vist quatre persones en sa vida, i encara mascles, que de dones... potser ni la ferum n'ha sentit, de les dones.

PEPA. Eh, que sembla mentida, Antònia, que hi hagi xicotes que es casin aixís?

NURI. Pobra Marta! Ai, ai! Doncs a mi m'estima força la Marta! I fins un dia, plorant, me va dir que era igual que jo quan era petita.

PEPA. Com tu? Quant pagaria! Ves dient, Josep, corre.

JOSEP. Veureu: ahir va sortir de l'ermita el Tomàs a buscar al Manelic perquè es casin tot seguit que arribi. Que no l'han volgut aquí fins al casament perquè no s'enteri de res. *(La NURI vol replicar i no la deixen.)*

PEPA. I com ho saps?...

JOSEP. L'ermità, a l'anar ahir cap a les Punxales, s'aturà a beure al mas Perruca, i tot satisfet ho va contar a l'hereu Perruca, i el Perruca an a mi. Oh! I que ho va contant a tothom d'aquestos volts! I que aquí no s'ho pensen, i es trobaran que vindrà una gentada al casament.

PEPA. I quin paper més lleig que fa, l'ermità! Ecs!

JOSEP. És que el Tomàs no ho sap, tot això del Sebastià i de la Marta... Que no ho veieu que fa quatre dies que el pobre vell té l'ermita?

ANTÒNIA. Doncs jo ho diré tot, i no es farà el casament.

JOSEP. Reïra de...! Sí, xerreu, i l'amo que ens prenga la casa i les terres!

PEPA. *(A l'ANTÒNIA.)* Nosaltres mudes.

NANDO. Res, res; ja s'ho trobaran.

JOSEP. L'amo tot ho fa bé, que és l'amo! Ho sentiu, ruques?

PEPA. A qui dius ruques! Tu sí que ets ruc, tu! *(Segueixen insultant-se tots.)*

NANDO. La Marta!

MARTA. *(Cremada i plorosa.)* Fora tothom d'aquí! No vui veure a ningú!

PEPA. Si ja ho sabem tot, dona.

MARTA. Que us en aneu, dic.

JOSEP. És que nosaltres veníem...

MARTA. A casa vostra! *(No es mouen.)* Que us en aneu! Doncs!... *(Agafant eines, cabassos i tirant-los-hi tot cap al porxo.)* Teniu! Tot! Tot! Aneu! Aneu! *(Se'n van replicant.)*

PEPA. Ai! Les mongetes! *(Arreplegant-les de terra.)*

NURI. I jo també, Marta! *(La MARTA no s'hi ha fixat, en ella.)*

PEPA. Ajuda'm, Antònia. *(Per les mongetes.)*

MARTA. Tots! No vui ningú! Fora!

NURI. Si soc la Nuri! (*Los altres ja van desapareixent.*)

MARTA. (*Carinyosa.*) Tu, Nuri! Vine; fes-me un petó!

Té i té. (*Besant-la i plorant.*) Deixa'm! Deixa'm!

NURI. (*Sortint.*) Pobreta! No sé què deu tenir! M'ha mullat la cara!